

Гаврилюк О.М.*

ІНФОРМАЦІЙНА ЕКСПАНСІЯ В УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

Анотація. Інформаційна безпека є національним інформаційним ресурсом для захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, яка виключає заподіяння шкоди у зв'язку з неповною, несвоєчасною і неточною інформацією, негативного впливу інформації або поширення заборонених або обмежених для розповсюдження законами країни.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційний аспект, інформаційний суверенітет, інформаційний простір, інформаційні ресурси.

Аннотация. Информационная безопасность является национальным информационным ресурсом для защиты жизненно важных интересов личности, общества и государства, которая исключает причинение вреда в связи с неполной, несвоевременной и неточной информацией, негативного воздействия информации или распространение запрещенных или ограниченных для распространения законами страны.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационный аспект, информационный суверенитет, информационное пространство, информационные ресурсы.

Abstract. Information security is a national information resource as protection of vital interests of the individual, society and the state, which excludes the infliction of harm due to incomplete, untimely and inaccurate information, the negative effects of information or dissemination prohibited or restricted for distribution applicable laws of the country.

Keywords: information security, informational aspect, informational sovereignty, information space, information resources.

Інформаційний аспект національної безпеки полягає в двох факторах: забезпечення свободи слова та проведення державою незалежної інформаційної політики, що передбачає захист власного інформаційного простору. Особливо високий ризик в галузі інформаційної безпеки належить Україні. Це пов'язано з тим, що внаслідок відсутності державної політики в галузі інформаційних технологій, Україна попадає під вплив інформаційних полів сусідніх держав. Для покращення ситуації потрібно розробити зважену стратегію в інформаційній політиці, щоб забезпечити інформаційну безпеку. Вона повинна створити сприятливі умови для розвитку вітчизняних ЗМІ, можливо навіть з деякими обмеженнями на початковому етапі діяльності зарубіжних ЗМІ на території України.

Небезпеки інших країн (окрім пострадянських) є досить незначними» тому що існує значний мовний бар'єр. Тому така проблема характерна тільки для пострадянських країн де ро-

* здобувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Рижков М.М.

сійські ЗМІ є провідними (особливо це стосується телебачення). Така ситуація склалася як наслідок радянського минулого, коли пріоритет надавався центральному телебаченню. Тому зараз російські ЗМІ мають змогу досить ефективно впливати на внутрішню політику тепер вже незалежних держав проводячи свою інформаційну політику в цих державах.

Україна активно й у значному обсязі використовує спільний з Росією інформаційний простір. Такий стан речей не тільки зумовлює значні вигоди, а й водночас породжує численні, до того ж досить істотні проблеми. Причому серед останніх є підстави особливо виділити проблему різного типу впливів, що цілеспрямовано або нецілеспрямовано здійснюються через інформаційний простір. Недооцінка надзвичайно небезпечна – аж до втрати національної державності, адже через інформацію формується громадська думка. Розглянемо найтипівіші форми російської інформаційної експансії в Україну.

Найперше – це поширення московських періодичних видань на терені України, зокрема центральних російських газет, коли російська преса домінувала повсюдно. У радянські часи московські часописи друкувалися на українських поліграфічних підприємствах і поширювалися місцевою робочою силою. Зі здобуттям Україною незалежності ця справа для Росії дещо стала тяжчою оскільки за друк треба було немало платити. І тоді російські видавці, використовуючи недосконале українське законодавство та поблажливість вищого українського чиновництва, пішли на хитрість: додавши до традиційної назви часопису слова «Україна» чи «в Україні», реєстрували їх ніби українські підприємства. Таким чином, на українському ринку з'явилися газети «Известия», «Комсомольская правда», «Аргументы и факты», «Труд» і навіть «Московский комсомолец» з припискою «В Украине» чи просто «Украина». Це їх і формально і по суті прирівнювало до вітчизняних видань, дозволяло на тих же умовах використовувати поліграфічні потужності, послуги зв'язку в Україні.

Друга типова форма експансії традиційна: завезення друкованої продукції безпосередньо з Москви – це і «Независимая газета», і «Купеческое дело», й «Экспресс-газета», і багато інших. Але за всім цим стоїть продумана політика місцевих чиновників чи то із світоглядних, чи то із суто меркантильних міркувань.

Третя форма інформаційного проникнення в Україну – насичення національного книжкового ринку чужомовною продукцією. Московські ідеологічні стратеги точно визначили слабкі місця в світі українського книгодрукування і, користуючись свідомою позицією державного чиновництва, буквально заповнили державу різноманітною російськомовною літературою. Врахувавши дефіцит української дитячої книжки, українським дітям пропонується російськомовна продукція в яскравих обкладинках.

Четверта форма російської експансії в інформаційний простір України внутрішня, тобто та, яка має досягти все тієї ж мети із середини, – заснування і видання української періодики російською мовою. Масив друкованих періодичних видань характеризується перевагою російськомовної преси. Щоденний разовий тираж російськомовних газет, що реально виходять в Україні, становить майже 25 млн. примірників, україномовних – близько 16 млн., тобто в півтора рази менше. За рік на одного українця припадає 27 примірників газет рідною мовою, а на одного громадянина України, росіянина за етнічним походженням – 1786. Більше третини (37,6%) видань в Україні зареєстровані як україномовні, п'ята частина (21,8%) – як російськомовні; двомовних видань (таких, що вміщують матеріали одночасно і російською, і українською мовами) – 20%, паралельних (таких, що видають кожен випуск і українською, і російською мовами).

Заснування і випуск російськомовних періодичних видань аж ніяк не можна вважати справою патріотичною: об'єктивно вони працюють проти національної держави, ігноруючи корінні інтереси української нації, оскільки звужують сферу функціонування української мови, зневажають українську духовність. Цього не можна виправдати жодними міркуваннями щодо нібито піклування про задоволення потреб російськомовного населення, оскільки роз-

раховані такі видання на державну аудиторію, а не на регіони компактного проживання росіян. Російськомовне населення – поняття значною мірою штучне, отже, тут на перше місце має виступати фактор національний.

Нарешті, п'ята, та чи не перша за значенням форма російської інформаційної експансії – завоювання українського телефіру. В інформаційному просторі України телебачення і радіомовлення посідають важливі позиції: за експертними оцінками, електронні ЗМІ становлять лише більше 11% загальної кількості суб'єктів поширення інформації, однак, за показниками охоплення населення та впливу на громадську думку вони значно переважають інші ЗМІ. Однак, незважаючи на досить велику присутність в інформаційному просторі України недержавних телерадіомовних організацій, держава має значний вплив на його формування та відповідно – на формування громадської думки, що створює потенційні можливості для маніпулювання суспільною свідомістю.

В інформаційному просторі України помітною є присутність телерадіомовних організацій зарубіжних країн. Програми російських телеканалів ОРТ, РТР, НТВ, ТВ-6 та інших приймаються майже на всій території України: безпосередньо (в східних областях) або шляхом ретрансляції через системи стільникового та кабельного телебачення. Крім того, окремі програми ОРТ, ТВ-6 передаються телеканалами Інтер та ін. Українськими мовниками передаються програми окремих російських радіостанцій, наприклад, «Русское радио». Як засвідчили опитування, популярними, наприклад, у Львівській області, є програми таких радіостанцій, як «Німецька хвиля», «Радіо Варшави», «Вільна Європа», «Радіо Ватикан», «Радіо Канада». Присутність електронних ЗМІ іноземних держав (особливо російських) в інформаційному просторі України є досить високою. З одного боку, це сприяє диверсифікації джерел отримання інформації, розвитку конкурентного середовища на ринку ЗМІ, підвищенню якості телерадіопрограм, а з іншого – створює можливості для формування суспільної думки в Україні в інтересах зарубіжних держав.

Після витіснення Громадського російського телебачення (ОРТ) з першого національного каналу, було створено спільну українсько-російську (точніше російсько-українську) телекомпанію «Інтер», яка не менш успішно робить ту ж справу на третьому державному українському каналі, де телеглядачів у неї, правда, менше. Однак справа не тільки і не стільки в «Інтері», скільки в самій системі українського телебачення в цілому, яка працює на Росію. Сотні приватних телекомпаній в регіонах України, створених не без сприяння російського капіталу, ведуть передачі, як правило, російською мовою. Ні регіональні, ні центральні телекомпанії, які отримали ліцензії на роботу в українському телефірі, не дотримуються вимоги закону, який передбачає, що не менше половини телепродукції має виготовлятися в Україні. Деякі компанії взагалі спеціалізуються на ретрансляції передач російського телебачення. Останнім часом Росія за допомогою телефіру стала практикувати безпосереднє втручання у внутрішні справи України, відповідним чином коментуючи ті чи інші події, формуючи у глядачів симпатії чи антипатії до тих чи інших українських політиків.

В результаті, російські ЗМІ здійснюють помітний вплив на формування громадської думки в Україні, про що свідчать дані про рівень довіри до них з боку українського населення. За результатами опитування, проведеного УЦЕПД у жовтні 2011 р., повністю та деякою мірою довіряють російським телеканалам 38,1% респондентів; радіостанціям – 33%; друкованим ЗМІ – 28,3%. Україна дедалі більше витісняється із свого інформаційного простору, в якому все більше враховуються інтереси і погляди Росії. Процеси, які відбуваються в інформаційному полі України, загрожують її інформаційному суверенітету а, отже, безпеці держави і самому її існуванню [4].

Основні цілі забезпечення інформаційної безпеки визначаються пріоритетами національної безпеки, що відповідають інтересам суспільного розвитку. Такими цілями є:

- забезпечення інформаційного суверенітету України в умовах глобалізації інформаційних відносин і прагнення інших країн до інформаційного домінування;

- формування інформаційного середовища, орієнтованого на духовний та інтелектуальний розвиток особи і суспільства в цілому;
- підтримка необхідної достатності інформаційних ресурсів України, які забезпечують розвиток особи та стійке функціонування суспільства і держави;
- забезпечення захисту інформації фізичних, юридичних осіб та держави від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз, у тому числі боротьба з комп'ютерними злочинами;
- забезпечення законності і реалізація прав суб'єктів інформаційних відносин у галузі створення і використання національних інформаційних ресурсів, інформаційних технологій та інформаційної інфраструктури.

Українсько-російський інформаційний простір не можна зводити лише до спільних каналів комунікації, оскільки він являє собою насамперед своєрідну систему історично вироблених, а тому і формально, і змістовно близьких один одному, культурних кодів.

Нині не тільки існує, а й стала добре помітною тенденція значних масивів інформації, які втягуються російською стороною в процес функціонування у рамках українсько-російського інформаційного простору. Причому подібна тенденція найбільшою мірою проявляється у самому факті практично повної відсутності спроб з боку російських авторитетних інституцій зробити виважений змістовний аналіз проявів і тенденцій, так само, як і дати належну оцінку їх негативним, відверто руйнівним наслідкам у процесі формування зовнішньополітичного курсу Росії стосовно історичних реалій.

Практично ми не маємо жодного прикладу серйозної публікації російських політологів, культурологів, філософів, журналістів, у якій би державна незалежність України аналізувалася не з позицій великоросійської «дружби», а з установкою на істинно партнерські відносини двох суверенних держав. І як наслідок – сама російська суспільна думка виявляється абсолютно не готовою до подібного співробітництва, вона продовжує репрезентувати реальний культурний обмін між країнами винятково, у термінах ідеологічного тиску. А це завдає серйозних збитків як українсько-російським взаєминам, так і національній безпеці обох держав.

У той же час, розглянуті закономірності і потенційні погрози аж ніяк не дають підстав робити постійні висновки про те, що спільний українсько-російський інформаційний простір має бути зруйнований. Йдеться про інше – своєрідність цього феномена потребує насамперед ретельного вивчення. Необхідно усвідомити і належним чином систематизувати процеси, що відбуваються у рамках такого простору, з урахуванням багатьох змістових, формальних, функціональних і т.п. критеріїв. Серед яких є основними, безсумнівно, критерії функціонального плану, саме з допомогою їх можна визначити й оцінити наслідки усіх тих процесів, що сприяють або перешкоджають становленню і самоутвердженню України в статусі незалежної держави.

Так, незаперечним є те, що:

саме за допомогою спільного українсько-російського інформаційного простору Україні значною мірою вдається підтримувати досить високий рівень освіти, науки і культури;

саме за допомогою спільного українсько-російського інформаційного простору Україні вдається (принаймні, у неї є така можливість) з найменшими витратами сил і коштів «транлювати» практично будь-які інформаційні масиви як у світовий інформаційний простір, так і навпаки – зі світового інформаційного простору;

саме за допомогою спільного українсько-російського інформаційного простору Україна в принципі здатна здійснювати необхідний вплив на будь-які сфери українсько-російських відносин.

саме завдяки спільності українсько-російського інформаційного простору Росія має можливість істотно впливати на будь-які, в тому числі політичну й ідеологічну сфери українсько-російських відносин, що не виключає спроби реалізації і таких, зокрема, цілей, які суперечать завданню збереження України у статусі незалежної держави [4].

Це означає, що вирішення проблеми спільного українсько-російського інформаційного простору зумовлене розробкою і реалізацією стратегії ефективного використання даного простору при одночасному максимальному зниженні рівня негативних наслідків. Вирішення цього завдання і є стратегічною метою України у зазначеній сфері.

Намагання ввести цензуру в мережі Інтернет шляхом розширення повноважень силових структур викликає особливе занепокоєння. Україна частково повторює російський шлях: у Росії спеціальна система оперативно-розшукових заходів, що дозволяє контролювати зміст повідомлень електронної пошти, учасників електронної комерції, була впроваджена в 2000 р. Аналогічні заходи намагалися запровадити й в Україні, причому за рахунок операторів мережі. Однак, відповідні зміни до Закону України «Про підприємство», подані Президентом України, були відхилені Верховною Радою. Впровадження політичної цензури суперечить демократичним перетворенням у суспільстві, обмежує права громадян на отримання та поширення інформації, формує в світі імідж України як недемократичної держави [1].

До основних зовнішніх чинників ескалації загроз можна віднести наступні:

- діяльність іноземних розвідок та інших організацій, спрямована на отримання інформації з обмеженим доступом. За даними правоохоронних органів України, іноземні спецслужби щороку докладають чималих зусиль, щоб отримати в нашій державі доступ до таємної інформації. В Україні рівень захищеності інформаційних мереж є недостатнім, що створює передумови для витоку інформації з обмеженим доступом. Однак, за оцінками фахівців, все ще недостатньо захищена інформація з обмеженим доступом, що використовується органами державної влади, конфіденційна інформація громадян, а також інформація, що містить комерційну таємницю. Витік таємної, конфіденційної та іншої важливої інформації становить реальну загрозу інформаційній безпеці України. Її ескалація може призвести (і призводить) до значних втрат політичного, економічного, воєнного та іншого характеру для держави, завдання шкоди юридичним і фізичним особам України;

- міжнародна комп'ютерна злочинність (комп'ютерний тероризм). В Україні комп'ютерна злочинність ще не набула значних масштабів, але її прояви вже зафіксовані. Отже, міжнародна (і внутрішня) комп'ютерна злочинність становить реальну загрозу інформаційній безпеці України внаслідок слабкої захищеності інформації з обмеженим доступом та високого рівня залежності комп'ютерних мереж від іноземних виробників програмного забезпечення;

- високий рівень присутності зарубіжних держав в інформаційному просторі України. На каналах українського телебачення (включаючи офіційні), в кіно- та відеопрокати переважає зарубіжна продукція, перш за все, виробництва США та Росії. Майже 13% телеаудиторії України постійно переглядають програми ОРТ — завдяки супутниковій трансляції, кабельним мережам, звичайному прийому в прикордонних областях. В результаті, російські ЗМІ здійснюють помітний вплив на формування громадської думки в Україні, про що свідчать дані про рівень довіри до них з боку українського населення. Високий рівень присутності зарубіжних ЗМІ в українському інформаційному просторі, за умови низької конкурентоспроможності вітчизняних мас-медіа, зумовлює можливість формування громадської думки в інтересах зарубіжних держав, а також здійснення інформаційних експансій проти України.

- спрямований інформаційний вплив на Україну та її суб'єктів з боку іноземних держав або конкуруючих компаній. Аналіз світового та вітчизняного досвіду інформаційної діяльності дозволяє дійти висновку про існування потенційної загрози проведення проти України підготовлених інформаційних операцій. Спрямований негативний інформаційний вплив на Україну та її суб'єктів може призвести до втрат політичного, економічного, воєнного та іншого характеру. Запізнення із проведенням державою відповідних контрзаходів призводить до погіршення репутації України та її економічних суб'єктів, до фінансових втрат у зовнішньоекономічній діяльності. Міжнародний імідж України формується переважно зарубіжними ЗМІ, які діють в інтересах інших держав або економічних конкурентів України;

- високий рівень конкуренції на світовому ринку інформаційних послуг та технологій. Враховуючи основні тенденції сучасного світового розвитку, можна стверджувати, що держави, які не мають відповідних передумов для інтеграції в світовий інформаційний простір, ризикують залишитися на узбіччі світової цивілізації. Така перспектива загрожує новим поділом країн світу за ознакою рівня розвитку інформаційної сфери [5].

Система поточного моніторингу інформаційного простору (СПМІП) України та Росії є складовою частиною системи забезпечення національної безпеки України згідно з Концепцією національної безпеки України (Схвалена Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 року N 3/97-ВР).

Метою створення системи поточного моніторингу інформаційного простору є – організація оперативної роботи щодо виявлення, оцінки та прогнозування можливих загроз національній безпеці України у контексті українсько-російських відносин в інформаційній, політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково-технологічній та інших сферах на підставі аналізу інформаційних потоків створюваних українськими та російськими засобами масової інформації (ЗМІ).

Організаційною основою є Національний інститут українсько-російських відносин (НІУРВ). Правову основу функціонування СПМІП становлять Конституція України, Закон України «Про національну безпеку України», Законодавство України в області ЗМІ, інші закони і нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори та угоди.

Головним принципом функціонування СПМІП є відкритість щодо взаємодії з іншими державними структурами та органами з питань забезпечення національної безпеки України, а саме:

- гарантоване виявлення та розпізнання джерел загроз національній безпеці України на підставі аналізу головних сегментів інформаційного простору України та Росії;
- проведення своєчасного аналізу та прогнозування впливу виявлених загроз на національну безпеку держави;
- своєчасне доведення інформації широкому колу зацікавлених державних структур;
- проведення досліджень за спеціальним запитом;
- проведення поточного щодобового моніторингу інформаційного простору;
- відбір для аналізу якісної та актуальної інформації за всіма базами спостереження (напрямками відповідальності) [2].

Оскільки національний інформаційний простір – важлива ознака суверенної й незалежної держави, яка дбає про формування й розвиток його на всій території України на основі єдиних принципів і за загальними правилами з додержанням балансу інтересів особи, суспільства, держави, на рівні законодавчого акту його слід визначити як сукупність національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, які дозволяють на основі єдиних принципів і загальних правил забезпечувати інформаційну взаємодію громадян, суспільства, держави з їх рівним правом доступу до відкритих інформаційних ресурсів та максимально повним задоволенням інформаційних потреб суб'єктів держави на всій її території з додержанням балансу інтересів на входження у світовий інформаційний простір та забезпечення інформаційної безпеки відповідно до Конституції України та міжнародних правових норм.

Негативні тенденції розвитку інформаційного простору України, неефективність державної інформаційної політики, кризовий стан економіки країни, створюють передумови для ескалації загроз інформаційній безпеці України. За окремими ознаками, рівень інформаційної безпеки в Україні наближається до критичної межі, за якою – втрата демократичних принципів і засад діяльності держави, повернення до авторитаризму, ізоляція України на міжнародній арені.

Сьогодні саме чинники політичного характеру провокують ескалацію головних загроз інформаційній безпеці, ставлять під сумнів реалізацію прав українських громадян на свободу

слова. Передусім, це впровадження політичної цензури, тиск на ЗМІ, прояви політичного екстремізму стосовно журналістів, недостатня відкритість органів державної влади для громадського контролю, перетворення ЗМІ на засоби масової пропаганди.

Органи державної влади намагаються впровадити політичну цензуру в друкованих та електронних ЗМІ, мережі Інтернет, причому як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. В існуванні політичної цензури впевнена переважна більшість громадян України; проблема свободи слова в Україні отримала розголос в міжнародних організаціях. Впровадження політичної цензури суперечить демократичним перетворенням у суспільстві, обмежує права громадян на отримання та поширення інформації, формує в світі імідж України як недемократичної держави. З метою зміни політичного курсу ЗМІ на них здійснюється тиск шляхом економічних санкцій, вибіркової фінансової підтримки з боку держави, не виправдано високих сум відшкодування моральної шкоди, втручання посадових осіб у діяльність судової влади. Непоодинокими є прояви політичного екстремізму щодо ЗМІ, які набувають форм фізичної розправи з журналістами.

Значна частина випадків насильства над журналістами та їх загибелі не розкриті правоохоронними органами. Фізичні розправи над журналістами посилюють так звану самоцензуру, обмежують професійні можливості представників ЗМІ. Їх загибель породжує атмосферу страху не лише серед журналістського корпусу, а й у суспільстві загалом. Це стримує демократизацію суспільного життя, створює негативний імідж України в світі. Тяжкий податковий прес на ЗМІ, високі ціни на папір, монополізація окремих видів інформаційних послуг, обмеженість рекламного ринку та інвестицій, низька платоспроможність населення зумовлюють неприбутковість переважної частини ЗМІ, особливо суспільно-політичного спрямування.

Це не дає можливості реалізувати інформаційні проекти які здатні приносити прибуток. Поява нових інформаційних продуктів у країні практично завжди чітко зорієнтована на виконання завдань політичного характеру в інтересах засновників, державних кураторів або фінансових груп, які орієнтуються на діючу владу. Тому фактично всі телерадіоканали та переважна частина друкованих ЗМІ розподілені між впливовими фінансово-політичними колами. ЗМІ зорієнтовані не стільки на поширення інформації, стільки на здійснення впливу на владу, суспільство і на розвиток політичного процесу.

Функція інформування зводиться до мінімуму, перетворюється на пропагандистську. ЗМІ монополюють залежать від фінансових спонсорів і практично не залежать від потреб громадян – споживачів їх продукції. ЗМІ стають важливим елементом політичного капіталу, доводять «корисність» фінансово-політичних угруповань для влади. Це породжує поширення необ'єктивної інформації, само цензуру журналістів, зниження їх соціального статусу, особливо в регіонах, плинність кадрів у ЗМІ та інші негативні явища. Кращі вітчизняні фахівці залишають політичну журналістику, переходять до іншої, наприклад, розважальної сфери. Помітно зростає й кількість анонімних публікацій — користуючись псевдонімом, журналісти (а також пересічні громадяни, державні службовці) намагаються донести до громадськості інформацію з найгостріших питань і водночас уникнути можливих утисків.

Низький рівень життя громадян України обмежує їх доступ до інформації. Українські вчені не мають фінансових можливостей для доступу до Інтернет-ресурсів. Обмеження доступу широких верств населення до інформації спричиняє «внутрішнє» звуження інформаційного простору України, стримує розвиток інтелектуального потенціалу суспільства. В інформаційному просторі України існують чинники негативного (іноді деструктивного) впливу на суспільну свідомість і психіку громадян, що уможлиблює маніпуляцію свідомістю людини і може мати негативні суспільні наслідки. Результатом дії цих чинників може стати руйнування моральних цінностей, духовного здоров'я людини та суспільства.

Органи державної влади залишаються недостатньо відкритими для громадського контролю, що порушує права громадян та юридичних осіб на отримання інформації, унеможли-

лює створення зворотних зв'язків між владою та громадськістю, є свідченням неефективності державної інформаційної політики.

Недосконалою є правова база, що регламентує використання новітніх інформаційних технологій та визначає нові види злочинів, вчинених з їх використанням. Численні факти порушень чинного законодавства свідчать про його неефективність. Неузгодженими є принципи національного законодавства в інформаційній сфері з нормами міжнародного права.

Витік таємної, конфіденційної та іншої інформації з обмеженим доступом становить реальну загрозу інформаційній безпеці і Україні. Її ескалація може призвести (і призводить) до значних втрат політичного, економічного, воєнного та іншого характеру для держави, завдання шкоди юридичним особам і громадянам України.

Реальну загрозу інформаційній безпеці України становить комп'ютерна злочинність — внаслідок слабкої захищеності інформації з обмеженим доступом та високого рівня залежності комп'ютерних мереж від іноземних виробників програмного забезпечення.

Високим є рівень присутності зарубіжних ЗМІ в інформаційному просторі України, що за умови низької конкурентоспроможності вітчизняних мас-медіа зумовлює можливість формування громадської думки в інтересах зарубіжних держав, а також здійснення інформаційних експансій проти України. Україна та її суб'єкти зазнають спрямованих негативних інформаційних впливів, що може призвести до втрат політичного, економічного, воєнного та іншого характеру.

Відсутність ефективної профілактики, запізнення із проведенням державою відповідних контрзаходів призводить до погіршення репутації України та її економічних суб'єктів, до фінансових втрат у зовнішньоекономічній діяльності. Міжнародний імідж України формується переважно зарубіжними ЗМІ, які діють в інтересах інших держав або економічних конкурентів України.

Потужна конкуренція на світовому ринку інформаційних послуг та технологій у поєднанні з низькою конкурентоспроможністю української інформаційної продукції та послуг за умови збереження нинішньої ситуації становлять під сумнів перспективи інтеграції України в світове інформаційне співтовариство в найближчому майбутньому. Враховуючи провідні тенденції сучасного світового розвитку, можна стверджувати, що держави, які не мають відповідних передумов для інтеграції в світовий інформаційний простір, ризикують залишитися на узбіччі світової цивілізації. Така перспектива загрожує новим поділом країн світу за ознакою рівня розвитку інформаційної сфери.

Висновок. Вважається, що інформаційна безпека національного інформаційного ресурсу є станом захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави, за якої виключається заподіяння їм шкоди через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій або поширення інформації, забороненої чи обмеженої для розповсюдження чинними законами країни. Тому об'єктами інформаційної безпеки у національному інформаційному просторі мають бути ресурси, притаманні таким сферам суспільного життя та державного управління, як політична, економічна, військова, духовна тощо.

Аналіз показує, що в процесі формування й розвитку інформаційного простору України на противагу Росії, мають бути досягненні такі цілі: забезпечення конституційних прав громадян на інформацію; створення й підтримка інформаційного потенціалу, достатнього для стійкого й безпечного розвитку українського суспільства; забезпечення оперативного доступу до наявних інформаційних ресурсів та їхнє включення в інформаційний простір України за умов доступності до них на законній підставі – органів державної влади, господарюючих суб'єктів і громадян; подолання інформаційного монополізму управлінських і комерційних структур на відкриті інформаційні ресурси – перехід від презумпції закритості інформації до презумпції відкритості інформації; підвищення рівня узгодженості рішень, що приймаються

органами державної влади, регіональними (обласними) органами влади й органами місцевого самоврядування; надання можливості громадянам і громадським організаціям на законних підставах здійснювати контроль за діяльністю органів державної влади й органів місцевого самоврядування; підвищення рівня правосвідомості, ділової й суспільної активності громадян шляхом надання їм вільного доступу до правових і нормативних документів, які визначають їхні права й обов'язки, а також, рівної можливості скористатися відкритою науково-технічною, соціально-економічною, суспільно-політичною інформацією, інформаційними фондами сфер освіти, культури тощо; побудова інформаційного суспільства в Україні та її входження в світове інформаційне співтовариство за умов забезпечення захисту всіх елементів національного інформаційного простору, прав і свобод суб'єктів України, що діють у ньому, як важливому чинникові збереження інформаційного суверенітету України [3].

Література.

1. Hayes P., Huntley W., Savage T., Wong G. The Impact of the Northeast Asian Peace and Security Network in US-DPRK Conflict Resolution. [Електронний ресурс] // The Internet and International Systems. Режим доступу: http://www.nautilus.org/info-policy/workshop/papers/Napsnet_Cases.htm.
2. Information Age Diplomacy Symposium. [Електронний ресурс] // National War College Northwestern University, April 5-6, 2001. Режим доступу: http://www.ndu.edu/nwc/activities/public/symposium_main.html.
3. Jacques I. The Role of Diplomats in the Modern World. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.auditorium.ru/aud/v/index.php>.
4. Judge A. Coherent Policy-making Beyond the Information Barrier. Circumventing dependence on access, classification, penetration, dissemination, property, surveillance, interpretation, disinformation, and credibility. [Електронний ресурс] // The Internet and International Systems. Режим доступу: <http://www.nautilus.org/info-policy/workshop/papers/judge.html>.
5. Kurbalija J. Knowledge Management and Diplomacy. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://diplo.diplomacy.edu/Knowledge/Management/management.htm>.